



Prof. dr Aleksandra Dickov
Prof. dr Mirjana Jovanović

ISTRAŽIVANJE FAKTORA RIZIKA ZLOUPOTREBE PSIHOAKTIVNIH SUPSTANCI MEĐU MLADIMA U REPUBLICI SRBIJI



ISTRAŽIVANJE FAKTORA RIZIKA ZLOUPOTREBE
PSIHOAKTIVNIH SUPSTANCI MEĐU MLADIMA U
REPUBLICI SRBIJI

Prof. dr Aleksandra Dickov

Prof. dr Mirjana Jovanović

Institut za istraživanje i razvoj dobrih praksi, 2020

SADRŽAJ:

I UVOD	4
II UVODNE NAPOMENE	10
III CILJ ISTRAŽIVANJA	13
IV REZULTATI ISTRAŽIVANJA	18

1) Informisanost mladih o psihoaktivnim supstancama	20
2) Dostupnost PAS srednjoškolicima	28
3) Tačnost informisanja mladih o PAS	35
4) Konzumacija PAS	40

ALKOHOL

1) Ko zloupotrebljava alkohol	42
2) Zloupotreba alkohola i komunikacija sa roditeljima	45
3) Zloupotreba alkohola i psihološke karakteristike	47

MARIHUANA

1) Ko zloupotrebljava marihuanu	50
2) Zloupotreba marihuane i komunikacija sa roditeljima ..	54
3) Zloupotreba marihuane i psihološke karakteristike	56

DRUGE PSIHOAKTIVNE SUPSTANCE

1) Ko zloupotrebljava druge PAS osim marihuane	59
2) Zloupotreba PAS i komunikacija sa roditeljima	61
3) Zloupotreba PAS i psihološke karakteristike	64

V ZAKLJUČAK	67
--------------------------	----

UVOD

Komisija za borbu protiv narkomanije u školama formirana je odlukom Vlade Republike Srbije, 6. jula 2018. godine. Zadatak komisije je da sprovede program koji će doprineti jačanju svesti mladih o štetnim posledicama upotrebe droga.

Primarni cilj prevencije zloupotrebe droga je pružanje pomoći, posebno ali ne isključivo mladim ljudima, da izbegnu ili odlože početak korišćenja droge, ili, ako su već počeli, da izbegnu razvijanje poremećaja (npr. zavisnosti). Opšti cilj prevencije zloupotrebe droga mnogo je širi i uključuje zdrav i bezbedan razvoj dece i omladine u cilju ostvarivanja njihovih potencijala, samim tim i pružanju značajnog doprinosa zajednici i društvu. Efektivnoj prevenciji zloupotrebe droga značajno doprinosi pozitivno uključivanje dece, omladine i odraslih u njihove porodice, škole u zajednicu.

Nauka o prevenciji u poslednjih 20 godina je napravila ogromne pomake. Kao rezultat toga, praktičari iz ove oblasti i kreatori politike imaju kompletnije razumevanje, kako na individualnom tako i na nivou zajednice, o tome šta pojedince čini ranjivim da iniciraju upotrebu droge („faktori rizika“). Dokazi ukazuju da sledeći faktori predstavljaju najmoćnije faktore rizika, i to: biološki procesi, osobine ličnosti, poremećaji mentalnog zdravlja, zapuštanje i zlostavljanje u porodici, slaba vezanost za školu i zajednicu, odrastanje u marginalizovanoj i zapostavljenoj zajednici.

Nasuprot tome, psihološko i emocionalno blagostanje, lična i društvena sposobnost, jaka vezanost za brižne i posvećene roditelje, škole i zajednice koje su dobro opremljene i organizovane, spadaju u faktore koji doprinose da pojedinci postanu manje ranjivi i manje skloni upotrebi droga i drugim oblicima negativnih ponašanja.

Istraživanja pokazuju da se neki od faktora, koji čine pojedince ranjivima (ili obrnuto, otpornima) da počnu sa korišćenjem droge, razlikuju prema uzrastnoj dobi ispitanika. Nauka je identifikovala zaštitne faktore i faktore rizika tokom

infantilnog doba, detinjstva i rane adolescencije, posebno u vezi sa roditeljstvom i vezanošću za školu. U kasnijim fazama starosnog doba, škola, radno mesto, prostori namenjeni zabavi, ali i mediji, mogu doprineti da pojedinci budu manje ili više osetljivi na upotrebu droga, kao i u odnosu na druge rizične oblike ponašanja.

Važno je naglasiti da su marginalizovani mladi u siromašnim zajednicama, sa malo ili nimalo podrške porodice, i ograničenim pristupom obrazovanju u školama, posebno u opasnosti.

Imajući i vidu značaj prevencije u cilju zaštite zdravlja i bezbednosti mladih, komisija je usvojila plan aktivnosti rada sa učenicima osnovnih i srednjih škola, kroz tribine i radionice sa mladima, u skladu sa internacionalnim standardima za prevenciju zloupotrebe psihoaktivnoaktivnih supstanci[1]. Prevencija zloupotrebe droga je sastavni deo većeg napora da se obezbedi da deca i mladi budu manje ranjivi i što više otporni na negativne uticaje povezane sa zloupotrebom droga.

Projekat „Istraživanje faktora rizika zloupotrebe psihoaktivnih supstanci među mladima u Republici Srbiji“ ima za cilj da se ostvari uvid i uradi procena faktora rizika koji utiču na povećanje rizika od zloupotrebe psihoaktivnih supstanci kod srednjoškolske populacije u Republici Srbiji radi učinkovitijeg planiranja programa podizanja svesti o štetnosti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci među srednjoškolskom populacijom mladih i redukovanja štete, odnosno smanjenja zdravstvenih, socijalnih i ekonomskih posledica korišćenja legalnih i nelegalnih psihoaktivnih supstanci.

Realizatori projekta:

Institut društvenih nauka u Beogradu je nosilac projekta “Istraživanje faktora rizika zloupotrebe psihoaktivnih supstanci među mladima u Republici Srbiji”. Projekat je finasinsiran uz podršku donacije kompanije Alkaloid d.o.o., a Ministarstvo zdravlja Republike Srbije je podržalo ovaj projekat.

Institut društvenih nauka - je osnovalo Savezno izvršno veće Federativne Narodne Republike Jugoslavije 10. jula 1957. godine, a od 1977. godine svojstvo osnivača je preuzela Republika Srbija. Danas u Institutu u šest naučno istraživačkih centara (Centar za demografska istraživanja, Centar za politikološka istraživanja i javno mnjenje, Centar za ekonomska istraživanja, Centar za pravna istraživanja, Centar za sociološka i antropološka istraživanja, i Centar za filozofiju).Rad Instituta se zasniva na istraživanju osnovnih društvenih fenomena, unapređenju naučne misli i razvoju naučne metodologije u oblasti društvenih nauka.

Autori izveštaja:

1.Profesor doktor Aleksandra Dickov, redovni profesor Medicinskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu. Načelnica odeljenja za bolesti zavisnosti Klinike za psihijatriju Kliničkog centra Vojvodine. Član Republičke stručne komisije za borbu protiv droga Ministarstva zdravlja Republike Srbije. Autor preko 150 naučnih publikacija iz oblasti bolesti zavisnosti. Predsednica Sekcije za bolesti

zavisnosti Društva lekara Vojvodine Srpskog lekarskog društva.

2. Profesor doktor Mirjana Jovanović, redovni profesor fakulteta Medicinskih nauka Univerziteta u Kragujevcu. Direktorica Klinike za psihijatriju Kliničkog centra Kragujevac. Član Republičke stručne komisije za borbu protiv droga Ministarstva zdravlja Republike Srbije. Autor preko 150 naučnih publikacija iz oblasti bolesti zavisnosti.

Istraživanje srednjoškolske populacije je sproveo Institut društvenih nauka uz podršku Ministarstva zdravlja zahvaljujući donaciji kompanije Alkaloidd.o.o.

UVODNE NAPOMENE

O terminologiji

Kada se govori o mladim osobama pravilno je koristiti termin zloupotreba. Umesto ovog termina često se u svakodnevnom govoru mogu čuti termini zavisnost, narkomanija, korišćenje i slično. Upotreba ovih termina je netačna zbog više razloga. Prvo, ovakvi termini nose pečat stigmatizacije. Termin korišćenje u korenu reči ima “korist”, a droge ne dovode koristi. Ono najvažnije je da među mladima , posmatrajući sa kliničkog aspekta, vrlo retko srećemo zavisnost, jer je za razvoj zavisnosti potrebno vreme. Kod mladih osoba se uzimanje psihoaktivnih supstanci uglavnom detektuje u fazi zloupotrebe.

O uzrocima

Faktori rizika za zloupotrebu i zavisnost od psihoaktivnih supstancija predstavljaju svako uverenje ili ponašanje koje povećava verovatnoću za nastanak i razvoj zloupotrebe i zavisnosti kod nekog pojedinaca ili društvene grupe. Faktori rizika mogu uticati na decu i adolescente u

različitim fazama njihovog života i usloviti prvo uzimanje psihoaktivnih supstanci.

Brojni istraživači su pokušavali da proniknu u razloge zbog čega mladi počinju sa uzimanjem psihoaktivnih supstanci.

NIDA (National Institute on Drug Abuse) je to definisao na sledeći način:

1. Faktori visokog rizika (problemi u porodici)

- neuspešno vaspitanje, posebno kod dece sa teškim temperamentom i poremećajem ponašanja
- haotično stanje u kući, posebno ako roditelji koriste drogu, nekontrolisano piju alkohol ili pate od nekog mentalnog poremećaja
- nedostatak vaspitanja, roditelji se ne angažuju u vaspitanju dece

2. Drugi rizici koji se nalaze van familije, su u školi, među poznanicima u široj društvenoj zajednici:

- neusklađeno, nepodesno ponašanje u razredu
- neuspeh u školi,
- slabost u društvenom prilagođavanju i komunikaciji
- pripadanje devijantnim grupama, delikventima
- stav o prihvatanju i odobravanju upotrebe droge u školi, među poznanicima i u društvu

CILJ ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je razvio Institut društvenih nauka na zahtev i uz podršku Ministarstva zdravlja, u cilju direktne podrške naporima države u razvoju u uspostavljanju efikasnog nacionalnog sistema prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci (u daljem tekstu: PAS), odnosno droga, među decom i mladima.

Istraživanje ima za cilj da se ostvari uvid i uradi procena faktora rizika koji utiču na povećanje rizika od zloupotrebe PAS kod srednjoškolske populacije u Republici Srbiji radi učinkovitijeg planiranja programa podizanja svesti o štetnosti zloupotrebe PAS među srednjoškolskom populacijom mladih.

Dugoročno istraživanje ima za cilj da sagleda stanje u vezi sa faktorima rizika među decom i mladima u Republici Srbiji, kako bi se na najefikasniji način programi prevencije usmerili na smanjenje postojećih faktora rizika, ali i na jačanje porodice kao zaštitnog faktora.

Anketiranje je urađeno online preko aplikacije postavljene na sajt Instituta društvenih nauka. Upitnik je obuhvatao tri grupe pitanja: sociodemografske podatke, informisanost i stavove. U okviru stavova bila su i pitanja o direktnom kontaktu sa PAS.


https://idn.org.rs/sr_lat/blog/2020/06/17/anketa-faktori-rizika-i-informisanost-o-drogama/

Anketi se vrlo lako pristupa u tri koraka.

The screenshot shows a web browser displaying the homepage of the Institute for Research in Education (IRIJ). The page features a navigation menu with links for 'IRIJ - CENTRI', 'PROJEKTI', 'ISTRAŽIVANJA', 'SPOROZUMI', 'REPOTIZIONIRANI', 'IZDAVANJA', and 'KONTAKT'. The main content area is dominated by a large black banner with white text that reads: 'Ukoliko ideš u srednju školu, POPUNI ANKETU'. Below the banner, the text 'Anketa: Faktori rizika i informisanost o drogama (pristupite ovdje)' is visible. To the right, there is a section titled 'NOVE AKTIVNOSTI' which includes the text: 'Puf-sarmanali u obliku proizvoda. Recepturu medu Zvezdskog Balkana za Evropske državnice. Istraživanje'. At the bottom of the page, there is a search bar with the text 'Aktivna Windows' and 'Go to Settings to activate Windows.' The browser's address bar shows the URL 'http://www.irijsrpski.org/2020/09/17/anketa-faktori-rizika-informisanost-o-drogama/'.


Home > [Bilješka: Strategija prevencije i terapije](#) > [Mikrobiologija](#) > [Vitalna uloga sistema imunosti u zaštiti organizma od droge](#)

[NAJNOVIJE DOKUMENTACIJE](#)
[LINIKUMI](#)
[OPISCI](#)
[SERVIJI](#)
[ENGLISKI](#)



INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA

[IJN](#)
[CENTRI](#)
[PROJEKTI](#)
[ISTRAŽIVAČI](#)
[SPORAZUMI](#)
[REPOZITORIJUMI](#)
[IZDANJA](#)
[KONTAKT](#)



Anketa: Faktori rizika i informisanost o drogama
 (pristupite ovdje)

NOVE AKTIVNOSTI

Prvi sastanak u okviru projekta Regionalna mreža
 Zapadnog Balkana za evropsko društveno
 istraživanje

HAJABA JOFABAJA

ARRIVA
 Activate Windows
 Go to Settings to activate Windows.

Select location: ▼
Crispi

12:53
 11/22/2016

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Struktura uzorka srednjoškolaca

Anketiranje je sprovedeno među učenicima srednjih škola, uzrasta 14-18 godina, tj. od 1-4. razreda srednje škole. Istraživanje je odrađeno na uzorku od **3488** ispitanika. Distribucija prema uzrastu je ravnomerno zastupljena u istraživanju - prvi razred (27%), drugi razred (27%), treći razred (25%) i četvrti razred (21%).

Distribucija prema polu je takođe ravnomerno zastupljena-49% anketiranih je ženskog pola (1709 ispitanika) , a 51% muškog pola (1779 ispitanika).

Demografski su obuhvaćeni ispitanici iz svih sredina, a na upitnik su u najvećem procentu odgovorili mladi koji žive u manjem gradu/varoši (32%), selu (28%) i velikom gradu (27%).

Pol

- 49% ženskog pola
- 51% muškog pola

Mesto stanovanja

- 27% veliki grad
- 12% predgrađe ili šira teritorija
- 32% varoš ili mali grad
- 28% selo
- 1% poljoprivredno imanje ili kuća izvan naselja

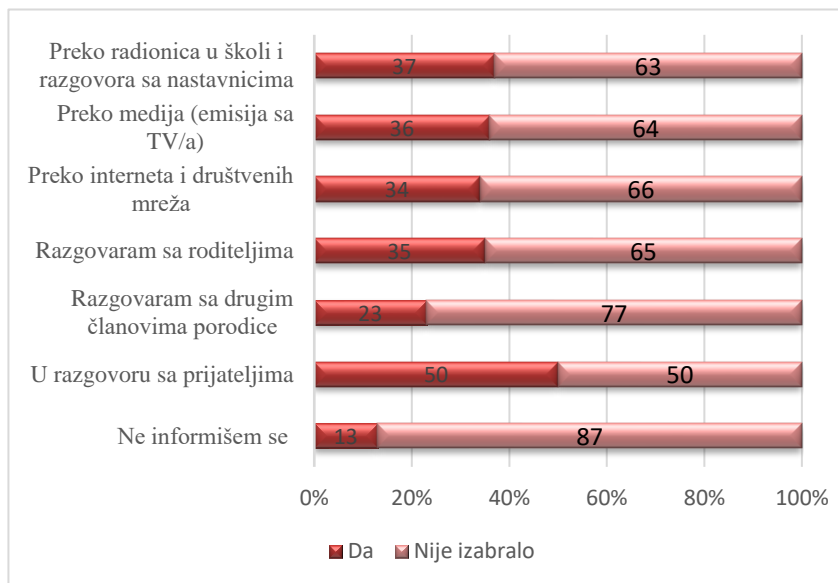
Razred

- 27% prvi razred
- 27% drugi razred
- 25% treći razred
- 21% četvrti razred

Informisanost mladih o psihoaktivnim supstancama

Najveći procenat srednjoškolaca se informiše o upotrebi i posledicama korišćenja droga u razgovoru sa svojim prijateljima (njih 50 %), preko medija (36%), u razgovoru sa roditeljima (35%), preko radionica u školi i u razgovoru sa nastavnicima (37%), dok najmanji procenat navodi da se uopšte ne informiše (njih 13%). (Grafikon 1.)

Grafikon 1. Na koji način se najčešće informišes o upotrebi i posledicama korišćenja droga (u %).



Ispitanice ženskog pola se češće informišu preko radionica, medija, interneta, i roditelja. Od onih koji su odgovorili da se informišu preko radionica 63,4% njih je ženskog, dok je 36,6% muškog pola; u slučaju medija 58,2 ženskog pola, dok je 41,8 muškog; u slučaju interneta 56,5 % učenica, a 43,5 % učenika; a u slučaju razgovora sa roditeljima 57,7 % čine učenice, dok 42,3% čine učenici.

Muški ispitanici se češće ne informišu uopšte (od svih učenika koji su odgovorili da se ne informišu 56,6 % njih je muškog pola). U informisanju putem drugih članova porodice i prijatelja nema statistički značajnih razlika prema polu.

U nižim razredima, učenici se informišu češće putem radionica, roditelja i drugih članova porodice (42,3% učenika prvih razreda se informiše preko radionica, dok to radi 12,7 % učenika četvrtih razreda; u razgovoru sa roditeljima, informiše se 40,8 % učenika prvih, a 21,3% četvrtih razreda).

Učenici starijih razreda se češće informišu putem interneta, medija i prijatelja (33,9% ispitanih učenika prvih razreda se informiše putem medija, a taj procenat raste na 35,7% ispitanih učenika četvrtih razreda; putem interneta informiše se 57% ispitanih učenika prvih razreda, dok taj procenat raste na čak 79,6% u slučaju učenika četvrtih razreda; u razgovoru sa prijateljima informiše se 38,6% učenika prvih razreda, i taj procenat raste kada su u pitanju učenici četvrtih razreda na 71,9%).

Svi kanali informisanja opadaju kako opada procenjeno materijalno stanje domaćinstva. Od onih koji veoma teško izdržavaju (niski subjektivnih prihodi), preko radionica se informiše 27 %, preko medija 13 %, 7% preko interneta, u razgovoru sa roditeljima 33 %, a sa druge strane ispitanici koji su naveli da dobro žive 39,1% njih se informiše preko radionica, preko medija 35,2 %, preko interneta 64,8 %, u razgovoru sa roditeljima 40 %.

Svi kanali informisanja se uglavnom češće biraju kako raste uspeh učenika na kraju prošle školske godine. Izuzetak su prijatelji, koje nedovoljni učenici najčešće smatraju izvorom informisanja. Takođe, među onima koji se ne informišu uopšte najviše je dovoljnih(16,7 %), a najmanje nedovoljnih i odličnih (nedovoljnih – 8,3%, odličnih – 8,9%).

Radionice u školama su znatno ređi izvor informisanja u selima i malim gradovima. Internet svuda češće(Tabela 1) nego na selu (Tabela 2). Prijatelji na selu najčešće(Tabela 3). Nema statistički značajnih razlika prema veličini naselja u korišćenju medija, roditelja, i drugih

članova porodice kao izvora informisanja. Oni koji su izjavili da se uopšte ne informišu su van velikih gradova (više od 80%, videti tabelu).

Tabela1. Mesto stanovanja ispitanika koji se najčešće informišu preko interneta i društvenih mreža:

	% ispitanika iz sledećih mesta
Veliki grad	71,2
Predgrađe ili šira teritorija velikog grada	64,8
Varoš ili mali grad	71
Selo	59,2

Tabela2. Mesto stanovanja ispitanika koji se najčešće informišu u razgovoru sa prijateljima:

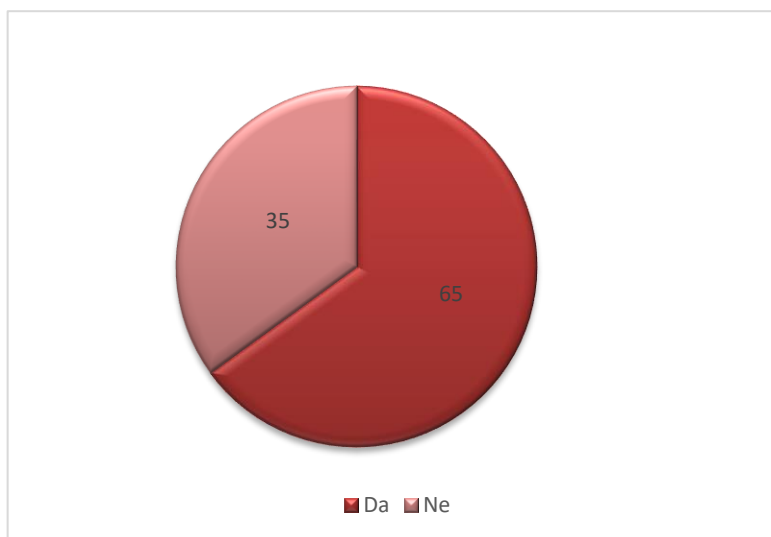
	% ispitanika iz sledećih mesta
Veliki grad	60,1
Predgrađe ili šira teritorija velikog grada	53,1
Varoš ili mali grad	53,3
Selo	38,9

Tabela3. Mesto stanovanja ispitanika koji se najčešće ne informišu:

	% ispitanika koji se ne informišu
Veliki grad	18,3
Predgrađe ili šira teritorija velikog grada	12,6
Varoš ili mali grad	35,3
Selo	33,8

Istraživanje je takođe pokazalo da je tokom 2019/20. godine dve trećine mladih (65%), u školama pohađalo radionice u na kojima su se bavili posledicama konzumacije droga i drugih psihoaktivnih supstanci, dok 35% nije pohađalo ove radionice (Grafikon 2.)

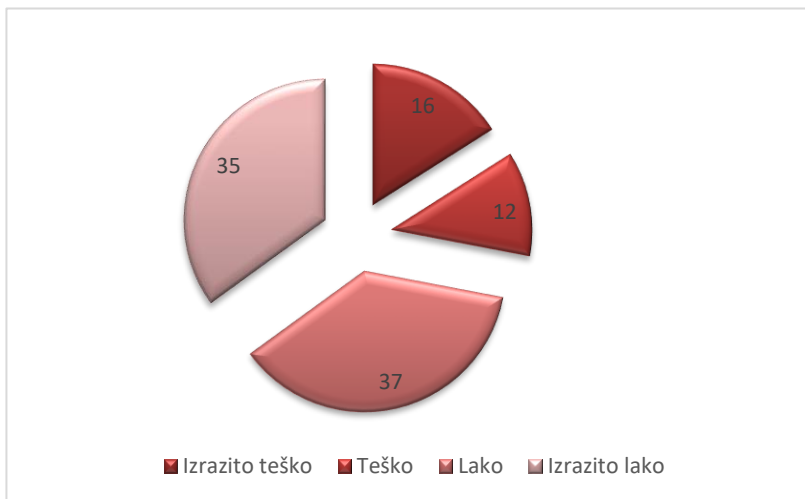
Grafikon 2. Da li si u školi tokom ove godine pohađao/pohađala radionice na kojima ste se bavili posledicama konzumacije droga i drugih psihoaktivnih supstanci? (u %).



Dostupnost psihoaktivnih supstanci srednjoškolicima

- Nešto više od dve trećine srednjoškolaca smatra da bi, ukoliko bi to htelo, lako moglo da nabavi drogu (njih 72%) od čega 35% smatra da bi moglo da nabavi izrazito lako.
- Da teško mogu da nabave drogu, ukoliko bi to hteli, smatra 28% srednjoškolaca.(Grafikon 3.)

Grafikon 3. Ukoliko bi to poželeo/poželela, koliko teško bi ti bilo da nabaviš drogu? (u %)



U odnosu na uspeh postoji razlika. Na pitanje da li su informisani gde mogu da nabave drogu pozitivno je odgovorilo 23,8% nedovoljnih učenika, ali i 33,3% odličnih učenika. Podaci o korišćenju PAS pokazuju da učenici sa lošijim uspehom više koriste PAS. Iz toga se izvlači zaključak da su informacije gde mogu da nabave PAS dostupnije boljim učenicima, ali ih oni ne koriste.

Do droge bi lako došlo više od trećine mladih u gradovima (34,75%) i manje od petine (18,8%) mladih iz manjih mesta.

Neznatno manje od polovine ispitanika (njih 47%) poznaje više osoba u svom neposrednom okruženju koje konzumiraju drogu, 8% srednjoškolaca poznaje jednu osobu koja konzumira drogu, dok 45% ne poznaje nijednu osobu.(Grafikon 4.)

Grafikon 4. Da li u tvom neposrednom okruženju postoje osobe koje konzumiraju drogu? (u %)

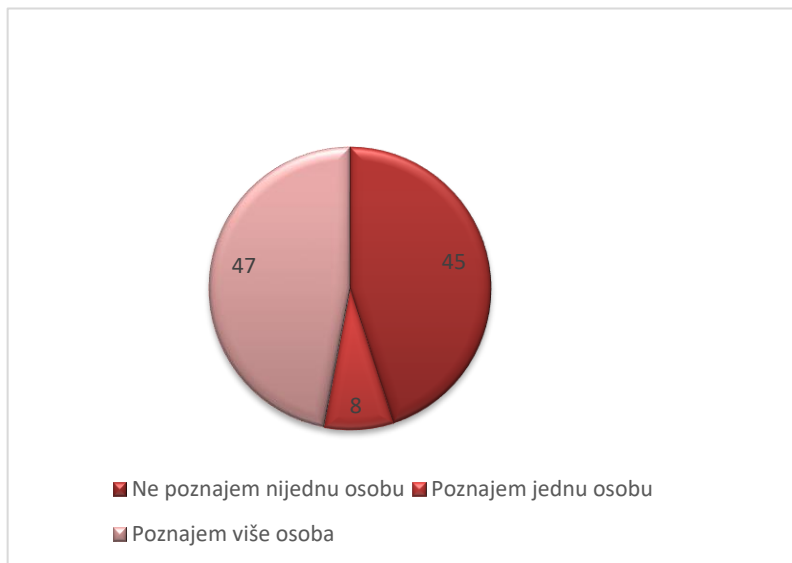


Tabela br. 4. Koliko mladi poznaju osobe koje uzimaju PAS u odnosu na uzrast

Razred	Prvi	Drugi	Treći	Četvrti
Procenat mladih	19,6%	26,6%	32%	40,7%

Sa uzrastom raste broj osoba koje poznaju, a koje uzimaju PAS.

Tabela br. 5. Koliko mladi poznaju osobe koje uzimaju PAS u odnosu na uspeh u školi:

Uspeh	Nedovoljan	Dovoljan	Dobar	Vrlo dobar	Odličan
Procenat mladih	23%	24%	24%	27%	30%

Bolji učenici viših razreda tvrde da poznaju veći broj osoba koje koriste narkotike, ali ih učenici ne koriste.

Kada je reč o riziku da im neko nudi da probaju drogu, 43% srednjoškolaca se našlo u situaciji da im je tokom života bilo ponuđeno da probaju drogu, od čega se 14% srednjoškolaca izjasnilo da im je ponuđeno više od 10 puta tokom života. (Grafikon 5)

Grafikon 5. Da li ti je nekada ponuđeno da probaš drogu...(u %)

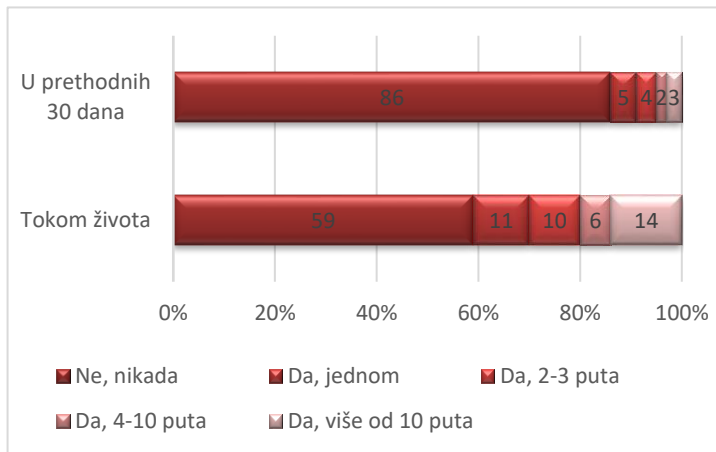


Tabela br. 6. Koliko se mladima nude droge u odnosu na uzrast

Razred	Prvi	Drugi	Treći	Četvrti
Procenat mladih	22,5%	34,4%	45,1%	75,9%

Sa uzrastom vrlo ozbiljno raste broj situacija u kojima mladima nude drogu. Od prvog do četvrtog razreda broj osoba kojima se droga ponudi je skoro udvostručen.

Tabela br. 7. Koliko se mladima nude droge u odnosu na uspeh u školi

Uspeh	Nedovoljan	Dovoljan	Dobar	Vrlo dobar	Odličan
Procenat mladih	64,3%	56,7%	44,3%	40,6%	41,3%

U odnosu na uspeh **droga se više nudi učenicima sa lošijim uspehom**. Učenici koji žive u gradovima su se u 58,1% slučajeva izjasnili da im je droga nuđena, dok je u manjim mestima taj procenat 40,3%. Po podacima droga se najviše nudi učenicima starijih razreda sa lošijim uspehom.

Tačnost informisanja mladih o psihoaktivnim supstancama

Informisanost mladih o štetnim posledicama zloupotrebe droga je važan indikator, koji značajno može smanjiti rizik od zloupotrebe droga.

Istraživanje je pokazalo sledeće:

- 11% ne misli da je kokain stimulans, a 48% ne zna da odgovori, 21% je odgovorilo tačno i 20% nije odgovorilo na pitanje. Kokain je stimulatívna droga i osim stimulacije raspoloženja, ubrzava rad srca, podiže krvni pritisak, ubrzava disanje i vodi ka iscrpljivanju organizma.
- Na pitanje da li pri uzimanju PAS strada mozak, tačno je odgovorilo 5,2%, 40,9% ne misli da pri uzimanju droge strada mozak, a 10,9% ne zna da odgovori, a 43% nije ništa odgovorilo. Svaka zavisnost je po definiciji metabolička i strukturalna bolest mozga.

- 5,3% ne misli da uzimanje marihuane izaziva usporenost i konfuziju, a 17,3% ne zna da odgovor, 43% nije ništa odgovorilo, a 34,5 % je odgovorilo tačno. Marihuana u početku ima stimulatívno dejstvo, a nakon toga izaziva sedaciju i usporenost svih funkcija.
- Na pitanje o dugoročnim štetnim efektima kokaina tačno je odgovorilo 5,4%, netačno je odgovorio 31%, da ne zna odgovori se izjasnilo 20,8%, a ništa nije odgovorilo 43%. Dugotrajni efekti najčešće nastaju na srcu, celom respiratornom sistemu, posebno plućima i u mozgu.
- 24,7% misli da pušenje marihuane ne izaziva zavisnost, 54,9% smatra da pušenje marihuane izaziva zavisnost, a 20,4% ne zna da odgovori. Od svih osoba koji probaju marihuanu , 1/3 prestane, 1/3 razvija zavisnost, odnosno nastavlja da uzima redovno, a 1/3 prelazi na adiktivnije droge.
- 33,2% tvrdi da osobe koje uzimaju psihoaktivne supstance kontrolisano i pažljivo neće postati zavisne,

a 15,8% ne zna da odgovori, samo 7,9% je tačno odgovorilo, a 42% nije odgovorilo na ovo pitanje. Zavisnost se po pravilu razvija samo je pitanje vremena. Različite droge dovode različitom brzinom do razvoja zavisnosti. Drugi važan faktor je i lična sklonost ka zavisnostima i nasleđe.

→ Na pitanje, da li misli da je marihuana za rekreaciju legalna za tinejdžere svuda u svetu, 12,9% je tačno odgovorilo, 22,8% misli da je marihuana za rekreaciju legalna za tinejdžere svuda u svetu, ali ne i kod nas, a 21,2% ne zna da odgovori, a 42% nije ništa odgovorilo. Marihuana je samo u nekoliko zemalja sveta legalizovana, dok je u malom broju zemalja dozvoljena za medicinsku upotrebu.

→ Na pitanje, da li marihuana poboljšava intelektualno funkcionisanje, tačno je odgovorilo samo 7,2%, 25,2% tvrdi da marihuana poboljšava intelektualno funkcionisanje, 24,2% ne zna da odgovor, a 43,2% nije ništa odgovorilo. Marihuana direktno utiče na hipokampus, strukturu koja je najodgovornija za

upamćivanje, propadanjem pamćenja propada i globalno intelektualno funkcionisanje.

→ Na pitanje, da li su sintetske PAS (ekstazi, MDMA, LSD, amfetamin, metamfetamin, spid, met) manje opasne po zdravlje od klasićnih (marihuana, heroin, kokain), taćno je odgovorilo 5,2%, 30,7% misli da su sintetske droge manje opasne od klasićnih, 20,9% ne zna da odgovori, a 43,2% nije odgovorilo. Droge su jednako opasne, jedino je u slućaju sintetićkih droga rizik od uzimanja veći jer niko ne zna šta se taćno u ponuđenoj „drogi“ nalazi.

Većina programa prevencije zloupotrebe zavisnosti od psihoaktivnih supstanci pretpostavlja da je u osnovi neinformisanost mladih. Ovo istraćivanje je taj stav i potvrdilo. **Procenat netaćnih odgovora se kretao od 27% do 58%**, što znaći da je neinformisanost prisutna u viće od polovine ispitanika.

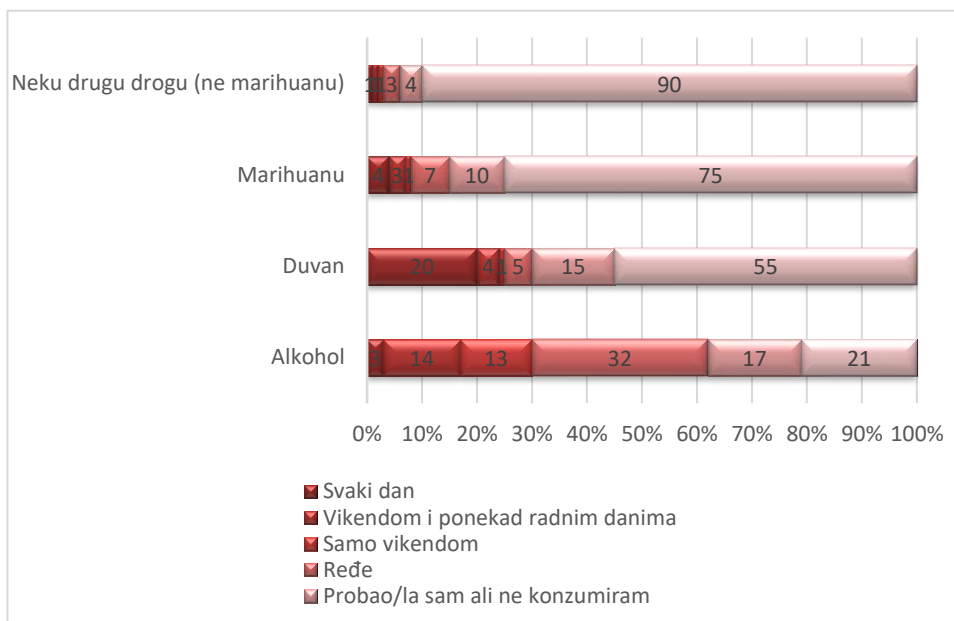
Na pitanja o marihuani, najčešće zloupotrebljavanoj PAS među mladima, dobijeno je najviše pogrešnih odgovora. Više od 50% mladih ne zna da marihuana utiče na intelektualno funkcionisanje i misle da je marihuana svuda u svetu legalizovana za rekreativnu upotrebu. Nešto manje od 50% mladih misli da pušenje marihuana ne može da izazove zavisnost.

Takođe, oko 50% ispitanika ne zna da je kokain stimulan i da ima dugoročne posledice. Približno isti procenat misli da su sintetske droge manje opasne po zdravlje od klasičnih i da kontrolisanim uzimanjem neće postati zavisni.

Stepen neinformisanosti je podjednak među različitim vrstama PAS, bez obzira da li se one među mladima koriste u većem ili manjem procentu. Neinformisanost i neznanje su svakako vrlo ozbiljan faktor rizika jer mladi praktično ne znaju u kakav rizik ulaze. Takva pozicija im omogućuje da bez straha krenu sa uzimanjem PAS-a.

Konsumacija psihoaktivnih supstanci

Grafikon 7. Koliko često (ako uopšte) konzumiraš... (u %)



→ Približno 30% ispitanika konzumira alkohol, od čega oko 3% srednjoškolaca konzumira alkohol svaki dan, dok samo vikendom konzumira 13% srednjoškolaca.

→ 20% ispitanika konzumira duvan svaki dan.

- 75% srednjoškolaca nikada nije probalo marihuanu. Od njih 25% koje je probalo, njih 4% konzumira kanabis (marihuanu) svaki dan, 3% vikendom i ponekad radnim danima, 1% samo vikendom.
- 10% ispitanika je probalo neku drugu psihoaktivnu supstancu, od čega svaki dan konzumira njih 1%. 90% srednjoškolaca nikada nije probalo druge psihoaktivne supstance.

KO ZLOUPOTREBLJAVA ALKOHOL

Alkohol svakodnevno konzumira 1,1% učenica i 2,5% učenika. Alkohol nikada nije probalo 17,2% učenica i 15,4% učenika.

U prvom razredu učestalost svakodnevnog konzumiranja alkohola je 1,7%, u drugom razredu 3,5%, u trećem razredu 4%, a u četvrtom razredu 5,2%. Preko 50% učenika se izjasnilo da redovno pije vikendom, a ponekad i preko nedelje.

Materijalni status se pokazao kao veoma važan faktor rizika za zloupotrebu alkohola. Alkohol svakodnevno zloupotrebljava 1,7% učenika koji imaju dobar materijalni status i 28,6% učenika koji su se izjasnili da žive veoma teško. Slična distribucija je i u kategoriji redovnog pijenja vikendom i ponekad nedeljom.

Alkohol svakodnevno konzumira 2,6% nedovoljnih učenika i 1% odličnih učenika. Vikendom i ponekad preko

nedelje alkohol konzumira 16,3% nedovoljnih učenika i 10,7% odličnih učenika.

Alkohol svakodnevno konzumira 2,3% učenika koji žive u gradu i 1,2% učenika koji žive u selu. Vikendom i ponekad preko nedelje u gradovima pije 9,7% učenika, a u selima 6,2% učenika.

Zadovoljstvo životom su učenici procenjivali desetostepenom skalom zadovoljstva. Među učenicima koji su su izuzetno nezadovoljni svojim životom, 12,5% pije svakodnevno, a 10,4% svakog vikenda i ponekad nedeljom. Za skoro 25% učenika koji su nezadovoljni svojim životom može se reći da piju kontinuirano. Kontinuirano pijenje je prisutno kod 8,6% učenika koji su svojim životom zadovoljni.

○ Ko zloupotrebljava alkohol

- Među onima koji zloupotrebljavaju alkohol svakog dana, kao i vikendom i ponekad radnim danima, znatno su zastupljeniji muški ispitanici.
- Oni koji konzumiraju alkohol su starijih godina, i učestalost konzumiranja raste sa godinama.
- Zadovoljstvo životom jasno opada sa rastom konzumacije, a naročito među onima koji konzumiraju alkohol svaki dan.
- Sa veličinom naselja raste i konzumacija alkohola, naročito u grupi onih koji konzumiraju alkohol svakodnevno.
- Konzumacija jasno raste sa opadanjem materijalnog položaja.
- Nema povezanosti sa tim ko su ostali članovi domaćinstva.

ZLOUPOTREBA ALKOHOLA I KOMUNIKACIJA SA RODITELJIMA

Analizirajući kvalitet komunikacije sa roditeljima o bitnim događajima, 2,6% se izjasnilo da uopšte o tome ne pričaju, 6,35 razgovara retko, 25,2% razgovara često, a 30,3% je u potpuno zadovoljan komunikacijom. Trećina ispitanika, 35,6% nije odgovorilo na ovo pitanje. Za dalju analizu su uzeti učenici koji svakodnevno , ili skoro svakodnevno piju i oni koji ne piju. Grupu koja pije svakodnevno čini 9,4% učenika koji sa roditeljima ne razgovara o bitnim stvarima i 0,7% učenika koji razgovaraju . Grupu koja ne pije čini 10% učenika koji sa roditeljima ne razgovaraju o bitnim stvarima i 23% učenika koji o tome razgovaraju. razgovori sa roditeljima o bitnim stvarima je značaj faktor rizika za zloupotrebu alkohola.

Među učenicima koji smatraju da nemaju adekvatnu roditeljsku pažnju 17,5% kontinuirano pije, a 14,2% uopšte ne pije. Učenici koji imaju adekvatnu pažnju roditelja u 10,9% piju kontinuirano, a u 22,9% slučajeva ne piju uopšte.

U porodicama gde se problemi ne rešavaju 27% pije kontinuirano, a 10,5% ne pije. Za razliku od njih, u porodicama gde se problemi rešavaju pije 8,2%, dok uopšte ne pije 24%.

Alkohol nikada ne uzima 16,1% učenika koji nemaju adekvatnu emocionalnu podršku i 12,1% učenika sa adekvatnom emocionalnom podrškom roditelja. U porodicama gde roditelji daju adekvatnu emocionalnu podršku 8,8% pije kontinuirano, a 12,1% ne pije. Kontinuirano pije 27,6% učenika bez adekvatne emocionalne podrške roditelja. Učenici bez adekvatne emocionalne podrške roditelja najčešće zloupotrebljavaju alkohol. Ako je podrška adekvatna verovatnoća kontinuiranog opijanje je manja ali ipak postoji.

- Zloupotreba alkohola i komunikacija sa roditeljima
- Među onima koji zloupotrebljavaju alkohol su zastupljeniji ispitanici koji sa roditeljima ne razgovaraju o bitnim stvarima.

- Oni koji konzumiraju alkohol nemaju adekvatnu roditeljsku pažnju i problemi u porodici se ne rešavaju.
- Adekvatna emocionalna podrška roditelja je više faktor rizika, nego zaštitni faktor.

ZLOUPOTREBA ALKOHOLA I PSIHOLOŠKE KARAKTERISTIKE

Među učenicima koji alkohol konzumiraju svakodnevno 40,6% je trpelo psihičko zlostavljanje, a 55,3% fizičko zlostavljanje od člana porodice.

Od svih učenika koji piju svakodnevno 7,8% se izjasnili da nema prijatelja sa koji bi mogao da podeli radost i tugu, dok se 60,9% izjasnilo da ima.

Alkohol svakodnevno zloupotrebljava 25% učenika koji ne mogu da se smire kada se iznerviraju i 7,8% koji mogu da se smire.

Kod učenika koji mogu da definišu ono što ih muči, 1,6% pije svakodnevno, a 28,5% nikada nije pilo. U grupi učenika koji ne mogu da definišu šta ih muči, svakodnevno pije 5,6%, a nikada nije pilo 8,4%. Kod takvih osoba dominira periodično opijanje.

U grupi učenika koji piju alkohol svakodnevno 21,9% nije u mogućnosti da se prilagodi iznenadnim promenama, a 9,4% jeste. Među učenicima koji mogu da se prilagode iznenadnim promenama 1,2% pije svakodnevno, 14% pije vikendom i ponekad tokom nedelje, a 23% nije nikada pilo alkohol.

- Zloupotreba alkohola i psihološke karakteristike
- Skoro svaki drugi učenik koji je trpeo fizičko i/ili psihičko zlostavljanje u porodici pije kontinuirano
- Postojanje prijatelja od poverenja ne umanjuje verovatnoću pojave svakodnevnog opijanja
- Zloupotreba alkohola je zastupljenija kod učenika koji ne mogu da se smire kada se iznerviraju
- Učenici koji ne mogu da definišu problem koji ih muči, uglavnom piju periodično.
- Bolje prilagođavanje iznenadnim promenama smanjuje verovatnoću zloupotrebe alkohola.

KO ZLOUPOTREBLJAVA MARIHUANU

Marihuanu svakodnevno zloropotrebljava 4% učenika, vikendom i ponekad preko nedelje 3%, samo vikendom 1%, povremeno 7%, a probalo je 10%. Preko 50% (56%) nikada nije probalo marinuuanu, a ostali nisu odgovorili na ovo putanje. U daljoj analizi je praćenja zloropotreba marihuane u odnosu na pol kod učenika koji zloropotrebljavaju svakodnevno i onih koji nikada nisu probali. Svakodnevno, marinhuanu zloropotrebljava 0,8% učenica i 3,2% učenika. Marihuanu nikada nije probalo 61,5% učenica i 50,3% učenika.

U prvom razredu učestalost svakodnevne zloropotrebe marihuane je 1%, a u četvrtom razredu 6,6%.U prvom razredu marihuanu nije probalo 64,7% učenika, a u četvrtom 23,9% učenika.

Materijalni status se pokazao kao veoma važan faktor rizika i za zloropotrebu marihuane. Marihuanu svakodnevno zloropotrebljava 1,8% učenika koji imaju dobar materijalni

status i 42,9% učenika koji su se izjasnili da žive veoma teško. Slična distribucija je i u kategoriji redovne zloupotrebe marihuane vikendom i ponekad nedeljom, 1% među materijalno stabilnim učenicima i 7,1% među učenicima sa lošim materijalnim statusom.

Marihuanu svakodnevno zloupotrebljava 3,4% nedovoljnih učenika i 0,6% odličnih učenika. Vikendom i ponekad preko nedelje marihuanu zloupotrebljava 2,7% nedovoljnih učenika i 1,3% odličnih učenika.

Marihuanu svakodnevno zloupotrebljava 2,7% učenika koji žive u gradu i 1,3% učenika koji žive u selu. Vikendom i ponekad preko nedelje u gradovima marihuanu zloupotrebljava 3,6% učenika, a u selima 0,4% učenika. U selima marihuanu nije probalo 84% učenika, a u gradovima 66% učenika.

Marihuanu svakodnevno zloupotrebljava 1,6% učenika koji su izuzetno nezadovoljni i 2,2% koji su nezadovoljni svojim životom. Skoro 40% učenika koji su nezadovoljni svojim životom zloupotrebljavaju marihuanu

kontinuirano. Svakodnevno, marihuanu zloupotrebljava oko 3% učenika koji su svojim životom zadovoljni.

○ Ko zloupotrebljava marihuanu

- Ženske ispitanice pre konzumiraju kanabis vikendom i ponekad radnim danima, ređe, ili su samo probale ili nikada, a muški ispitanici svakodnevno ili samo vikendom.
- Nema povezanosti sa tim ko su ostali članovi domaćinstva.
- Oni koji konzumiraju kanabis su starijih godina, i učestalost konzumiranja raste sa godinama.
- Zadovoljstvo životom opada sa rastom konzumacije.
- Konzumacija uglavnom raste sa opadanjem materijalnog položaja.
- Oni koji nikada nisu probali kanabis su iz manjih sredina, ali između svih ostalih - od onih koji su samo jednom probali do svakodnevnih konzumenata - nema razlika prema veličini naselja.

ZLOUPOTREBA MARIHUANE I KOMUNIKACIJA SA RODITELJIMA

Od ukupnog broja učenika koji zlorabljavaju marihuanu svakodnevno ili redovno vikendom i ponekad preko nedelje, 31,1% nema dobru komunikaciju sa roditeljima, dok 43,8% ima. U grupi učenika čija je komunikacija sa roditeljima loša, marihuanu zlorabljavaju 18,2%, dok 21% nikada nije probao. U grupi učenika sa adekvatnom komunikacijom zlorabljavanje marihuane je prisutna kod 43,2% , a 71% nikada nije probao. Dobijeni podaci navode na razmišljanje da komunikacija sama po sebi nije dovoljan preventivni faktor kada je marihuana u pitanju. Razlozi mogu biti brojni, ali se po našim podacima izdvaja pogrešan stav učenika o marihuani koji razgovori sa roditeljima ne mogu da promene. Samo da se podsetimo: 5,3% je znalo kako marihuana deluje na svest, 7,2% je znalo da marihuana izaziva kognitivno oštećenje, više od polovine učenika veruje da marihuana ne izaziva zavisnost.

Među učenicima koji smatraju da nemaju adekvatnu roditeljsku pažnju 10,2% kontinuirano zlorabljavaju

marihuanu, a 51,4% nikada nije probalo. Tri posto učenika koji imaju adekvatnu pažnju roditelja zloupotrebljavaju marihuanu, a 56,1% nikada nije probalo.

U porodicama gde se problemi ne rešavaju 12,1% kontinuirano koristi marihuanu, a 44,1% ne zloupotrebljava. Za razliku od njih, u porodicama gde se problemi rešavaju THC zloupotrebljava 2,1%, dok nikada nije probalo 71%.

Marihuanu kontinuirano zloupotrebljava 8% učenika koji nemaju adekvatnu emocionalnu podršku i 1,6% učenika sa adekvatnom emocionalnom podrškom roditelja. U porodicama gde roditelji daju adekvatnu emocionalnu podršku, 8% zloupotrebljava marihuanu, a 35,6% ne uzima.

- Zloupotreba marihuane i komunikacija sa roditeljima
- Razgovori sa roditeljima o bitnim stvarima i adekvatna roditeljska pažnja su više faktori zaštite, nego što je nedostatak razgovora sa roditeljima i roditeljske pažnje faktor rizika za zloupotrebu marihuane.
- Oni koji zloupotrebljavaju marihuanu žive u porodicama gde se problemi ne rešavaju.
- Adekvatna emocionalna podrška roditelja je zaštitni faktor zloupotrebe marihuane.

ZLOUPOTREBA MARIHUANE I PSIHOLOŠKE KARAKTERISTIKE

Među učenicima koji ne zloupotrebljavaju marihuanu, 83% nije trpelo psihičko nasilje. Među učenicima koji su jednom trpeli psihičko nasilje marihuanu ne puši 2,6%, ako su bili izloženi psihičkom nasilju 2-3 puta, ne uzima 2,6%, posle 4-10 puta psihičkog zlostavljanja marihuani će se

suprotstaviti 1,9%, a u grupi učenika koji su psihički zlostavljani više od 10 puta, 4,2% nikada nije probalo marihuanu. Podaci jasno pokazuju da ponavljanjem psihičkog zlostavljanja slabi mogućnost suprotstavljanja marihuani.

U grupi učenika koji svakodnevno zloupotrebljavaju marihuanu, 40,2% je trpelo fizičko zlostavljanje od člana porodice.

Učenici koji svakodnevno zloupotrebljavaju marihuanu su se izjasnili da 5,3% njih nema prijatelja sa kojim bi mogao da podeli radost i tugu, dok se 69,7% izjasnilo da ima.

Marihuanu svakodnevno zloupotrebljava 26,8% učenika koji ne mogu da se smire kada se iznerviraju i 12,2% koji mogu da se smire.

Kod učenika koji mogu da definišu ono što ih muči, 2,2% svakodnevno zloupotrebljava marihuanu, a 77,5% je nikada nije probalo. U grupi učenika koji ne mogu da definišu šta ih muči, marihuanu svakodnevno zloupotrebljava 5,6%, a nikada nije probalo marihuanu 53,7%.

U grupi učenika koji marihuanu svakodnevno zlorabljavaju, 18,3% nije u mogućnosti da se prilagodi iznenadnim promenama, a 12,2% jeste. Među učenicima koji ne mogu da se prilagode iznenadnim promenama 68,6% nije nikada probalo marihuanu.

- Zlorabotrebba marihuane i psihološke karakteristike
- Skoro svaki drugi učenik koji je trpeo fizičko i/ili psihičko zlostavljanje u porodici zlorabotrebљава marihuanu.
- Postojanje prijatelja od poverenja ne umanjuje verovatnoću pojave svakodnevnog zlorabotrebљavanja marihuane
- Zlorabotrebba marihuane je zastupljenija kod učenika koji ne mogu da se smire kada se iznerviraju
- Svaki drugi učenik koji ne može da definiše problem koji ih muči zlorabotrebљава marihuanu.
- Bolje prilagođavanje iznenadnim promenama smanjuje verovatnoću zlorabotrebbe marihuane.

KO ZLOUPOTREBLJAVA DRUGE PAS OSIM MARIHUANE

Druge droge osim marihuane svakodnevno zlorupotrebljava 1%, vikendom i ponekad preko nedelje 1%, samo vikendom 1%, vrlo retko 3%, probalo je 4% učenika, a nikada nije probalo 90% učenika. Analiza je izvršena u odnosu na pol. Druge PAS osim marihuane svakodnevno zlorupotrebljava 0,3% učenica i 0,7% učenika. Druge PAS osim marihuane nikada nije probalo 55% učenica i 35% učenika.

U prvom razredu učestalost svakodnevne zlorupotrebe drugih PAS osim marihuane je 0,5%, a u četvrtom razredu 1%. U prvom razredu druge PAS osim marihuane nije probalo 68,8% učenika, a u četvrtom 42,2% učenika.

Materijalni status se pokazao kao veoma važan faktor rizika za zlorupotrebu svih PAS. Druge PAS osim marihuane svakodnevno zlorupotrebljava 0,4% učenika koji imaju dobar materijalni status i 28,6% učenika koji su se izjasnili da žive

veoma teško. Druge PAS osim marihuane vikendom i ponekad nedeljom zloupotrebljava 0,5% učenika koji imaju materijalnu stabilnost i 7,1% učenika sa lošim materijalnim statusom.

Druge PAS osim marihuane svakodnevno zloupotrebljava 0,8% nedovoljnih učenika i 0,1% odličnih učenika. Vikendom i ponekad preko nedelje druge PAS osim marihuane zloupotrebljava 0,7% nedovoljnih učenika i 0,1% odličnih učenika.

Druge PAS osim marihuane svakodnevno zloupotrebljava 1% učenika koji žive u gradu i 0,7% učenika koji žive u selu. Vikendom i ponekad preko nedelje u gradovima marihuanu zloupotrebljava 1,1% učenika, a u selima 0,1% učenika. U selima druge PAS osim marihuane nije probalo 70% učenika, a u gradovima 61,7% učenika.

Druge PAS osim marihuane svakodnevno zloupotrebljava 10,4% učenika koji su izuzetno nezadovoljni i 16,7% koji su nezadovoljni svojim životom, Više od četvrtine učenika koji su nezadovoljni svojim životom zloupotrebljavaju druge PAS osim marihuane kontinuirano.

Svakodnevno, druge PAS osim marihuane zloupotrebljava oko 0,6% učenika koji su svojim životom zadovoljni.

- Ko zloupotrebljava druge PAS droge osim marihuane
- Muški ispitanici češće zloupotrebljavaju druge droge.
- Oni koji zloupotrebljavaju PAS su stariji, i učestalost konzumiranja raste sa godinama.
- Zloupotreba uglavnom raste sa veličinom naselja.
- Zadovoljstvo životom opada sa rastom zloupotrebe PAS-a.
- Oni koji konzumiraju druge droge svakog dana su lošijeg materijalnog položaja nego sve ostale grupe.
- Nema povezanosti sa tim ko su ostali članovi domaćinstva.

ZLOUPOTREBA DRUGIH PAS OSIM MARIHUANE I KOMUNIKACIJA SA RODITELJIMA

Posmatrani su podaci o zloupotrebi drugih PAS osim marihuane i zadovoljstvu komunikacijom sa roditeljima. Od

ukupnog broja učenika koji zloupotrebljavaju druge PAS osim marihuane svakodnevno, 12,6% nema komunikaciju sa roditeljima, 24,2 % ima ali nedovoljno, 29% ima zadovoljavajuću komunikaciju dok 0,5% ima dobru komunikaciju. Ostali učenici na ovo pitanje nisu odgovorili. U grupi učenika čija je komunikacija sa roditeljima loša, druge PAS osim marihuane zloupotrebljava 2,6%, dok 54% nikada nije probao. U grupi učenika sa adekvatnom komunikacijom zloupotreba drugih PAS osim marihuane je prisutna kod 0,5% , a 78% nikada nije probalo druge PAS.

Među učenicima koji smatraju da nemaju adekvatnu roditeljsku pažnju 1,1% kontinuirano zloupotrebljava druge PAS osim marihuane, a 62,3% nikada nije probalo. Manje od 1% učenika koji imaju adekvatnu pažnju roditelja zloupotrebljavaju druge PAS osim marihuane, a 76,5% nikada nije probalo. Rezultati ukazuju da približno isti broj zloupotrebljava druge PAS osim marihuane bez obzira na roditeljsku pažnju.

U porodicama gde se problemi ne rešavaju 2,4% kontinuirano koristi druge PAS osim marihuane, a 60,2% ne

zloupotrebljava. Za razliku od njih, u porodicama gde se problemi rešavaju druge PAS osim marihuane zloupotrebljava 0,8%, dok nikada nije probalo 77,3%.

Druge PAS osim marihuane kontinuirano zloupotrebljava 4,6% učenika koji nemaju adekvatnu emocionalnu podršku i 0,8% učenika sa adekvatnom emocionalnom podrškom roditelja. U porodicama gde roditelji daju adekvatnu emocionalnu podršku, 0,8% zloupotrebljava marihuanu, a 72,5% nikada nije probalo. Među učenicima bez adekvatne emocionalne podrške druge PAS osim marihuane zloupotrebljava 4,6%, a 50,6% učenika nikada nije probalo.

○ Zloupotreba drugih PAS osim marihuane i komunikacija sa roditeljima

→ Razgovori sa roditeljima o bitnim stvarima i adekvatna roditeljska pažnja su faktori zaštite zloupotrebu marihuane i drugih PAS.

→ Oni koji zloupotrebljavaju druge PAS osim marihuanu ne rešavaju probleme u porodici.

→ Adekvatna emocionalna podrška roditelja je zaštitni faktor zloupotrebe PAS.

ZLOUPOTREBA DRUGIH PAS OSIM MARIHUANE I PSIHOLOŠKE KARAKTERISTIKE

U sprovedenom istraživanju 11,2% učenika se izjasnilo da je trpelo psihičko nasilje. Među učenicima koji nisu trpeli psihičko nasilje 0,5% svakodnevno zloupotrebljava PAS, a 0,8% vikendom i ponekad nedeljom, a PAS nikada nije probalo 76,8%. Među učenicima koji svakodnevno zloupotrebljavaju PAS, 25% je trpelo psihičko nasilje.

Fizičko nasilje nije doživelo 57,7% ispitanika. Među ispitanicima fizičko nasilje je jednom trpelo 2,6%, dva-tri puta, 2,3%, od četiri do 10 puta je trpelo 1,3%, a više od deset puta je trpelo 2,5%. U grupi ispitanika koji su fizičko nasilje trpeli jednom, niko ne zloupotrebljava PAS svakodnevno. Među oni koji su trpeli 2-3 puta, 8,3% svakodnevno zloupotrebljava PAS, ako su trpeli 4 do 10

puta- svakodnevna zloupotreba je kod 4,2% ispitanika, a među onima koji su više od 10 puta trpeli fizičko nasilje, 20,8% zloupotrebljava PAS svakodnevno.

Među učenicima koji su učestvovali u anketi, 1,3% se izjasnio da nema iskrenog prijatelja, a 49,2% da ima. U grupi učenika koji nemaju prijatelje, PAS svakodnevno zloupotrebljava 3,5%, a nikada nije probalo 64,9%. Među učenicima koji imaju prijatelje 0,6% svakodnevno zloupotrebljava PAS, a 80% nikada nije probalo.

7% posto učenika se izjasnilo da ne može da smiri kada se iznervira. U grupi učenika koji svakodnevno koriste PAS, 33,3% ne može da se smiri, dok 8,3% može. Deset posto se izjasnilo da može vrlo lako da se smiri. Među tim učenicima 1,4% koristi PAS svakodnevno ili svakog vikenda i ponekad nedeljom, a 86% nikada nije probalo PAS.

Kod učenika koji mogu da definišu ono što ih muči, 0,7% svakodnevno zloupotrebljava PAS, a 86,6% nije nikada probalo. U grupi učenika koji ne mogu da definišu šta ih muči, PAS svakodnevno zloupotrebljava 3,5%, a nikada nije probalo 69,5%.

U grupi učenika koji PAS svakodnevno zlorabljavaju, 37,5% nije u mogućnosti da se prilagodi iznenadnim promjenama, a 16,7% jeste.

- Zloraba drugih PAS osim marihuane i psihološke karakteristike
 - Skoro svaki deveti učenik je trpeo psihičko nasilje, a među onima koji su ga trpeli svaki četvrti kontinuirano zlorabljava PAS.
 - Sa porastom broja fizičkog nasilja, raste i broj učenika koji svakodnevno zlorabljavaju PAS.
 - Prijatelja od poverenja ima svaki drugi učenik, a verovatnoća da zlorabljava PAS u toj grupi je tri puta manja nego u grupi učenika koji nemaju prijatelje.
 - Zloraba PAS-a je zastupljenija kod učenika koji ne mogu da se smire kada se iznerviraju
 - Svaki drugi učenik koji ne može da definiše problem koji ih muči zlorabljava marihuanu.
 - Bolje prilagođavanje iznenadnim promjenama smanjuje verovatnoću zlorabe PAS-a.

ZAKLJUČAK

Istraživanje se može podeliti na tri značajna dela: faktore rizika, informisanost i upotrebu droga.

Kada je reč o faktorima rizika posebno je važno naglasiti ulogu porodice i škole kao zaštitnog faktora, ali i odnos sa vršnjacima, sposobnost rešavanja konflikta, odupiranje negativnom uticaju vršnjaka i prisustvo pozitivnih primera iz okruženja. Obzirom da podaci nedvosmisleno ukazuju da oko trećine anketiranih učenika (37%) o rizicima od droga razgovara sa roditeljima, ali i da skoro isti procenat razgovara u školi (35%), jasno je da će se preporuke za unapređenje programa za prevenciju odnositi na jačanje porodice i škole kao zaštitnih faktora u prevenciji upotrebe droga među mladima. Neophodno je takođe raditi na jačanju svesti i roditelja i nastavnika, ali i razviti veštine mladih koje će na dokazani način postići efikasnu prevenciju. U skladu sa tim, potrebno je razviti programe i obučiti edukatore koji će u lokalnim zajednicama sprovoditi programe prevencije.

Ne treba zanemariti ni podatak da je oko 50% mladih izjavilo da najčešće razgovara sa prijateljima, a oko 34%

mladih se informiše preko društvenih mreža. Ovo upravo može da predstavlja veliki rizik za pogrešno informisanje mladih imajući u vidu sa ovi sadržaji često sadrže netačne informacije, posebno ako među mladima nikada nije primenjen program za jačanje veština u savlađivanju problema, ukazivanja na pozitivne primere iz okruženja i sl.

Posebno zabrinjava podatak da je 72% ispitanika izjavilo da lako može da nabavi drogu, ali i da 47% učenika poznaje osobe iz svog okruženja koje konzumiraju drogu. Ovo bi pored mera za smanjenje ponude droga trebalo da ukazuje na činjenicu da veliki procenat mladih svoju pažnju usmerava upravo na ove rizične oblike ponašanja. To iznova ukazuje na potrebu da se razviju programi za mlade koji će im od ranog školskog uzrasta obezbediti razvoj zdravih navika i veština i na pravi način im ukazati na štetne posledice upotrebe droga.

Neuspešnost informativno-edukativnog modela može biti uslovljena i odnosom koji mladi imaju prema nedoslednosti u verbalnim porukama i ponašanju odraslih. Mladi ljudi ne veruju porukama o štetnosti alkohola i duvana,

ako njihovi roditelji piju i puše, a ukoliko su informacije koje mladi dobijaju o PAS u kontradikciji sa njihovim ličnim iskustvom, odbaciće ih kao neistinite. Primarna prevencija bolesti zavisnosti u našoj sredini sve do nedavno bila je gotovo isključivo u okvirima ovog prevaziđenog modela.

U edukativnim programima posebnu pažnju treba posvetiti informisanju o marihuani i štetnim dejstvima konzumiranja iste. Budući da među mladima ima 1-2% onih koji pokazuju znakove zavisnosti od drogama, neophodno je pokušati senzibilno identifikovati ta lica i uključiti ih u programe stručne pomoći i podrške dok za njih ne bude prekasno. U radu sa mladima, posebnu pažnju treba posvetiti mladićima koji pokazuju niži stepen informisanosti i koji su u većoj meri izloženi riziku. To je povezano i sa njihovom potrebom za dokazivanjem sopstvene zrelosti u okruženju što ih gura u svet različitih socijalno patoloških pojava.

Impressum

Autori:

prof. dr Aleksandra Dickov,

prof. dr Mirjana Jovanović

Izdavač:

Institut za istraživanje i razvoj dobrih praksi, Beograd 2020.

Štampa:

CMYK Kolibri d.o.o.

Prelom štampe:

Miloš Simić

Tiraž:

100

CIP-Katologizacija u publikaciji

Istraživanje faktora rizika zloupotrebe psihoaktivnih supstanci među mladima u Republici Srbiji / [autori: prof. dr Aleksandra Dickov, prof. dr Mirjana Jovanović]. – Beograd: Institut za istraživanje i razvoj dobrih praksi, 2020 (Beograd: CMYK Kolibri). – 72 str.: graf. prikaz, tabele; 21 cm

Tiraž – 100

ISBN 978-86-902592-0-5

COBISS.SR-ID 21187081

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

